

موضوع: حجاب و عفاف زن مسلمان و تقابل رسانه های غرب

افسانه سروستانی^۱

بهار ۱۴۰۳

¹ طلبه سطح دو حوزه ی علمیه هفتگل

چکیده

حجاب زنان و مردان در جامعه یکی از مهم ترین دستورات اجتماعی اسلام است که نقش عظیمی در حفظ بهداشت معنوی جامعه دارد، رعایت حجاب نه تنها موجب امنیت روحی و روانی جامعه می باشد بلکه می تواند باعث تعالی علمی، فرهنگی و حتی اقتصادی یک ملت را تامین کند، تفاوت جایگاه زن در ایران اسلامی با زن، در دوران ستم شاهی خود موید این مطلب است، امروزه زن مسلمان توانسته است در تمامی علوم همپای مردان بلکه در اموری نیز جزو پیشقراولان این حرکت تکاملی باشد. منابع این تحقیق عبارتند از: گزارش های مربوط به حجاب در رسانه های کشورهای غربی است. جامعه این پژوهش گزارش های رسانه های غربی از ۲۰۱۰ تا کنون هستند. عدم تبیین صحیح از فرهنگ حجاب و عفاف، می تواند به دلیل استفاده نکردن از کارشناسان متعهد و متخصص، تولید برنامه های رسانه ای به صورت خشک و نامناسب با طبع جوانان، ترویج آزادی ها به سبک و سیاق غرب و ترویج تساهل و تسامح باشد که باعث ناهماهنگی در فرهنگ سازی در این مسیر و عدم تبیین فرهنگ حجاب در جامعه اسلامی خواهد شد. غرب همواره بر حجاب اسلامی زن مسلمان به مثابه «هویت اسلامی» و به عنوان نشانه ای از «تفاوت فرهنگی» با جامعه غربی تأکید دارد و پوشش را خطری بسیار جدی و به عنوان چالشی برای گفتمان های حاکم خود نظیر لیبرالیسم و فمینیسم تلقی می کند. استفاده از ماهواره، فعالیت در فضای مجازی، تماشای فیلم و پویا نمایی های ساخت غرب با مقوله پوشش بانوان رابطه معکوس دارد به نحوی که افزایش ارتباط با رسانه های پیش گفته، تغییر در نوع پوشش و حجاب اسلامی بانوان را در پی خواهد داشت.

کلمات کلیدی: حجاب، زن، رسانه، عفاف، غرب.

حضور زنان با پوشش اسلامی و در عرصه های مختلف، پس از انقلاب اسلامی ایران و گرایش روزافزون زنان به حجاب در کشورهای اسلامی که بیانگر برگشت به هویت دینی در میان ملت های مسلمان است، موجب شد تا یکی از مهم ترین سوژه های غرب در موضوعات حقوق بشر به زنان مسلمان و حقوق آنان اختصاص یابد. حجاب موضوعی تاریخی در زندگی زن مسلمان است و بخشی از زندگی اجتماعی و فردی محسوب می شده است و تا قبل از انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۹۷۹ نیز تجربیات فردی، سفرنامه ها و روایت هایی از شرق، حجاب زن مسلمان را به تصویر کشیده بودند و به نوعی آن را جزئی از جذابیت های شرق مطرح می کردند.

درفرہنگ مسلمانان یکی از اساسی ترین اعتقادات مساله حجاب و پوشش زنان است. حجاب به معنای پوششی که زن را از دنیای مرد جدا میکند طبق یک وظیفه اسلامی و به عنوان یک دستور دینی بر مسلمانان واجب شده و مسلمانان هم به عنوان یک فریضه آن را انجام می دهند .

یک رسانه هیچ گاه ابزاری خنثی و یک میانجی بی طرف به حساب نمی آید. رسانه متکی به زبان و معناست و زبان و معنا نیز در چارچوب گفتمان همواره متکی بر قدرت است. لذا بازنمایی حوادث توسط رسانه ها، بدون درنظر گرفتن جنبه ی اخلاقی آن، سوگیری ایدئولوژیک دارد و در راستای تضعیف یا تثبیت قدرت و گفتمان ویژه ای گام برمی دارد.

غرب با به کارگیری وسیع رسانه ها و بهره گیری از رویکردها و تجربه های شرق شناسانه و استعمارگرانه؛ پدیده حجاب اسلامی را به عنوان شاخصی برجسته برای اعمال سیاست غیریت سازی میان مسلمانان و جامعه غربی ساخته و گسترش داده است.

رسانه های غربی موضوع پان اسلامیسیم و گرایش مسلمانان به بروز هویت اسلامی خود در جوامع غربی را به ویژه در میان زنان مسلمان با پوشیدن حجاب اسلامی، به عنوان یک خطر جدی که می تواند به

شکل یک جریان نرم افزارانه بنیان‌های لیبرالیسم را به خطر بیندازد، به شکل‌های مختلف مطرح می‌کنند. در همین رابطه با تأکید بر حجاب زنان به عنوان مهمترین نشانه سبک زندگی مبتنی بر هویت اسلامی، نشریه آمریکایی «ترامپت» با تیتراژ «اروپا: واکنش به پیشروی اسلام» نوشت «نشانه‌ها حکایت از آن دارد که پیشروی ستیزه جویانه «پان اسلامیسم» از هر سمت به درون مرزهای اروپا به حد اشباع رسیده است». این نشریه پیشروی پان اسلامیسم را خطری جدی برای هویت اروپایی دانسته که پوشش زنان و سبک زندگی اسلامی آنان در جامعه موجب سست کردن سنت فرهنگی اروپا خواهد شد.

پیشینه

پیشینه حجاب و پوشش انسان به اندازه تاریخ آفرینش اوست و در طول تاریخ فراز و نشیب‌های فراوانی را طی کرده است. لباس هر انسانی به منزله پرچم کشور وجود اوست و هر کس که به یک سلسله ارزشها و بینشها معتقد و دل بسته است. لباس متناسب با آن ارزشها و بینشها را به تن خواهد کرد.

پوشش زن از امتیازات مهم و خاص انسان است. برخی از دانشمندان حیای طبیعی و عفت رفتاری را در انسان و به ویژه در زنان فطری دانسته و آن را لازمه حیات جمعی شمرده اند. غریزی و فطری بودن پوشش موجب شده است که این موضوع به اصل مهمی در همه ادیان الهی و حتی ادیان غیر آسمانی تبدیل شود. داستان حضرت آدم و حوا نیز قطری بودن پوشش را اثبات می‌کند. در قرآن و در تورات کتاب مقدس یهودیان که برای مسیحیان نیز مقدس است اشاره شده است که آن گاه که آدم و حوا از درخت ممنوعه چشیدند، پوشش خود را از دست دادند و فهمیدند که عربان هستند بنابراین بلافاصله با برگ درختان خود را پوشاندند (تورات باب ۳ - قرآن مجید، سوره اعراف، آیه ۲۲).

این احساس شرم از برهنگی حتی بدون حضور ناظر بیگانه و سرعت در پوشاندن خود به وسیله برگها از آن جهت که بدون هیچ آموزش با فرمانی از جانب خداوند صورت گرفته است بیانگر فطری بودن پوشش

در انسان است و ثابت می کند که لباس و پوشش به تدریج و با پیدایش تمدن ها ایجاد نشده است بلکه انسانهای نخستین یا به تعبیر بهتر نخستین انسان ها به طور فطری به آن گرایش داشته اند.

پوشش به عنوان یکی از مظاهر شرم و حیا و عفت برای تأمین سلامت روح و روان فرد و جامعه از اهمیت بالایی برخوردار است و در طول تاریخ هر جا انسان در مسیر فطرت خدایی خویش قرار داشته اهمیت آن را احساس کرده و آن را به کار بسته است.

برهنگی، همواره در تاریخ بشری (جز در برخی از جوامع معاصر) ناهنجاری و خلاف طبع آدمی محسوب میشده است.

مفهوم شناسی

مفهوم حجاب

به گفته اهل لغت این واژه به صورت متعدی و به معنای در پرده قرار دادن به کار میرود. *لحجیت الشیء اذا سترته، والحجاب الستر احتجبت الشمس فی السحاب اذا تستترت فیهما حجاب، پوششی است که روی شیء را فرا میگیرد و حجاب یعنی پرده زمانی که خورشید در ابر فرو میرود عرب میگوید: احتجبت الشمس فی السحاب» (ابن درید).*

کلمه حجاب از نظر لغت مترادف واژه‌ی عربی ستر (پوشیدن، پوشش، حائل، پرده، حجاب و مانع) است. در اصطلاح فقهی، کلمه‌ی «ستر» به معنای پوشش به کار رفته است؛ اما استفاده از کلمه‌ی حجاب در مورد پوشش زن یک اصطلاح نسبتاً جدید است. براساس، آن چه در متون اسلامی عنوان شده، معنای پوشش اسلامی این است که زن در مواجهه و معاشرت با افراد نامحرم بدن خود را بپوشاند و خودنمایی نکند. بنابراین، حجاب به معنای پوشش اسلامی دو بعد ایجابی و سلبی دارد:

یکم: بعد ایجابی (وجوب پوشش بدن)؛

دوم: بعد سلبی (حرام بودن خودنمایی در مواجهه با نامحرم).

اهانت به زنان موفق و محجبه

رسانه‌های غربی در مواجهه با قشری از زنان مسلمان آگاه اذعان می‌دارند که هر روز بر تعداد این زنان در کشورهای مختلف اسلامی افزوده می‌شود، زنانی که در مسائل اجتماعی - سیاسی فعالانه شرکت می‌کنند و برای عقاید خود از هیچ چیز هراس ندارند.

نویسندگان و گزارشگران غربی اگرچه پوشش را عامل رکود زن معرفی می‌کنند اما در توجیه حضور این گونه از زنان مسلمان که علی‌رغم پوشش، رشدی همه جانبه را از خود نشان می‌دهند، اظهار می‌دارند که این زنان یا نمی‌دانند از چه مکتبی پیروی می‌کنند و یا برای به دست آوردن یک سری از آزادی‌ها که با حجاب برای آنان به وجود می‌آید، مکتب جایگزین دیگری پیدا نمی‌کنند.

نشریه ی «نیویورک تایمز» بالای تصویری از زنی چادری با قامت کاملاً ایستاده که آن پوشش را روی گوش‌ها، بینی و دهان خود نیز کشیده بود می‌نویسد: «شنلی زیر چادر: ممکن است آن‌ها خودشان را زیر ردهای سیاه بنیادگرایان شیعی بیپوشانند، اما در زیرش همسران و دختران ایرانی، تحت حاکمیت روحانیون، لباس‌های تحریک آمیز جنسی می‌پوشند».

نشریه ی «فیگارو» فرانسه در بازنمایی سیاسی حجاب زن مسلمان می‌نویسد: «روسی زنان مسلمان سمبل جنگ علیه ارزش‌های غربی است».

همچنین نشریه ی «تانگو» در استنادات مکرر سیاسی به زنان محجبه ی مسلمان حجاب را به عنوان سمبل جنگ و خشونت معرفی می‌کند. بر روی جلد این نشریه تصویر زنان ایرانی چادری با مشت‌های گره کرده در حال شعار دادن، به عنوان صحنه‌ای از رژه ی یک مذهب شوم و جنگنده را ارائه داده است: «اسلام و زنان بنیادگرا، زنانی که به مقتضای جبر و سرنوشتی که دچار آن بودند، گرفتار هیجانات متعصبانه شدند و پیچیده در چادر هرکجا که صحبت از تقابل غرب آزاد در قبال اسلام به عنوان دنیای

عبوس و ظلمانی می شود، سیل وار رژه می روند و با عکس هایی از خمینی و حتی الامکان مسلسل به دست، و شعار به دست راه می افتند».

این در حالی است که این نشریه ی آلمانی به فعال بودن زنان مسلمان و حضور در جامعه، مشارکت و آگاهی های سیاسی، توانمندی نظامی این زنان اشاره ای نمی کند و حجاب تنها به عنوان نماد تهدید برای نظام غرب معرفی می شود.

نتیجه گیری

در کشورهای آمریکا و انگلیس که حضور مسلمانان به صورت پررنگ تر و سازماندهی شده می باشد (وجود پارلمان مسلمانان در انگلیس) ایدئولوژی و مبانی اعتقادی اسلام در آن جوامع بهتر معرفی شده است. بنابراین برچسب های منفی سیاسی کارایی بهتری در اقناع افکار عمومی علیه حجاب دارد.

در حالی که در کشورهای نظیر فرانسه، آلمان و سوئد که بیشتر مدعی دفاع از حقوق بشر هستند و حضور مسلمانان تحت فشار و سختگیری های فراوانی است (وجود قانون ممنوعیت اشتغال و تحصیل دختران و زنان محجبه) رسانه های این کشورها از برچسب های منفی ضد حقوق زن بودن حجاب بیشتر استفاده می کنند.

البته تلقی حجاب به عنوان نمادی سیاسی بستر تهاجمات گسترده تری را علیه پوشش زنان مسلمان فراهم می سازد.

احکام و دستورات موجود در اسلام همه و همه بیانگر توجه دقیق و موشکافانه اسلام نسبت به سلامت جامعه و فرد می باشد. در روابط اجتماعی عفاف و حجاب رمز بهداشت و سلامت روانی جامعه است و یکی از ارزشهای والای انسانی و اسلامی به شمار می رود که سرچشمه ارزشهای دیگر و موجب آثار درخشان معنوی است که میتوان آنها را از پایه های اخلاق و صفت کلیدی برای عقب زدن رذایل در

روابط اجتماعی و سوق دهنده به سوی تکامل و درجات عالی و کمالات متعالی زنان و مردان در جامعه دانست.

در بین مسائل مختلف اخلاقی و اجتماعی خانواده رعایت عفاف و حجاب زنان و مردان و نحوه ارتباطهای اجتماعی از مسائل مهمی است که متاسفانه امروزه در جوامع با تهاجم و شبیه خون فرهنگی مورد غفلت و تسامح و تساهل قرار گرفته است و بنیان خانواده و اجتماع را مورد هجوم قرار داده است. وضعیت موجود در روابط اجتماعی و خانوادگی نشان می دهد که نوعی انحراف از فطرت زنان و مردان ایجاد شده است که ماحصل آن گامی به سوی بی بند و باری و فساد در روابط اجتماعی است. جهت حل معضلات و مشکلات اجتماعی نیاز به الگوی عملی برای زنان و مردان است که با پیروی از این الگو و همانند سازی می توانند مسیر هدایت و سعادت و آرامش را به دست آورند که با توجه به وضعیت عفاف و حجاب در جامعه امروزه و آشنایی با سیره و الگوگیری در گفتار و رفتار و رعایت عفاف در روابط اجتماعی بسیار ضروری و حیاتی است. با رعایت حجاب و عفاف از طرف مردان و زنان به ویژه بانوان در زمینه حفظ حجاب جامعه از بسیاری از خطرات حفظ خواهد شد و مهمتر از همه اینکه با حفظ حجاب بنیان خانواده که اصلترین نهاد اجتماع است در معرض خطر قرار نمی گیرد.

منابع

1. اسحاقی، سیدحسن. (1388). گوهر عفاف (پژوهشی درباره ی حجاب)؛ چاپ دوم؛ قم: انتشارات بوستان کتاب.
2. باقری مصطفی و تکتّم سمیه (۱۳۹۳) حجاب و عفاف در جوامع امروزی اولین همایش ملی فرهنگ عفاف و حجاب.
3. بیگی، جمال، حیدر قلی زاده، جعفر، (۱۳۹۲). ممنوعیت حجاب زنان مسلمان در کشورهای غربی و مغایرت آن با موازین حقوق بشری، نشریه مطالعات حقوق بشر اسلامی «، شماره 5.
4. پاکدل ارخودی، حدیثه، (1402)، بررسی جایگاه حجاب و عفاف از دیدگاه اسلام، دومین کنگره بین المللی مدیریت، اقتصاد، علوم انسانی و توسعه کسب و کار
5. چباری نادر فرهمند علی فراهانی زهرا (۱۳۹۱) بررسی نقش نظام آموزشی در نهادینه سازی حجاب "، اولین کنگره علمی پژوهشی سراسری توسعه و ترویج علوم تربیتی و روانشناسی جامعه شناسی و علوم فرهنگی اجتماعی ایران.
6. حیدری چناری، یوسف، سیاوشی، ناهید (1395)، جایگاه حجاب و عفاف در سبک زندگی اسلامی، همایش سراسری علمی-پژوهشی سبک زندگی.
7. درزی، مهرانه، جعفری هرندی، محمد، موسوی، محمد صادق، (۱۳۹۸). تاثیر عرف بر احکام حجاب و پوشش زنان مسلمان، نشریه پژوهش های فقه و حقوق اسلامی « شماره 2.
8. ربیعی، علی و فرنّاز احمد زاده نامور (1387). «نظریه بازنمایی رسانه ای و تحلیل افکار عمومی متقابل آمریکایی ها و ایرانی ها»، دانش سیاسی، سال 4، ش 2.

9. زارعی، مجتبی (۱۳۹۸) ترویج عفاف و حجاب در خانواده و نقش آن در کاهش آسیب های اجتماعی، فصل نامه دانش انتظامی خراسان شمالی دفتر تحقیقات کاربردی فاران خراسان شمالی سال ششم، شماره ۲۲.
10. سالاری فر و همکاران (1396)، مدل نظری آسیب شناسی تربیت عفاف و حجاب در ایران، فصلنامه تربیت اسلامی، شماره 25، صص 95-117.
11. سجادی ابراهیم (۱۳۸۶)؛ "قرآن و فلسفه حجاب، دوره ۱۳ شماره ۵۱-۵۲، صفحه ۶۲-۹۱.
12. صفارودی، سوسن. (۱۳۸۹). بررسی بازتاب چهره زنان مسلمان در رسانه های غربی با تاکید بر موضوع حجاب، فصلنامه فرهنگی - دفاعی زنان و خانواده سال پنجم، شماره 15.
13. فیضی، نرگس، (1396)، نقش حجاب و عفاف در احراز هویت زن مسلمان با تاکید بر آیات و روایات، همایش نگرش علمی و کاربردی به عفاف و حجاب، تهران.
14. قاضی زاده، کاظم و سلمانی، علی، (۱۳۸۶). مقاله عفاف در آیات قرآن و نگاهی به روایات، نشریه مطالعات راهبردی زنان (کتاب زنان)، معارف اسلامی، دوره 3، شماره 36.
15. محمودی یگانه، ماریه. (1399). عفاف و حجاب از دیدگاه آیات قرآن و احادیث. علوم اسلامی انسانی، 6 (جلد اول) (23)، 34-43.
16. محیسنی امین. (۱۴۰۲). تهاجم فرهنگی علیه عفاف و حجاب زن مسلمان، نشریه پژوهش های مطالعات اسلامی معاصر، دوره: 1، صفحات: 1-22.
17. مختاریان پور، مجید، و گنجعلی، اسداله. (1390). نهادی سازی عفاف و حجاب در جامعه؛ رویکردی فرایندی. تحقیقات فرهنگی ایران، 4 (3 (پیاپی 15))، 117-151.
18. مرتضی مطهری، (۱۳۹۰). مجموعه آثار، ج 13، تهران: صدرا.